

Innhold

En kjernesamtale	13
En kjent lyrikers fremmedfølelse	15
Mål, målgruppe og nettressurser	16
Glideflukt over fagfeltet.	19
Orkester uten dirigent	20
Innledning.	25
Vi har ingen helhetlig modell for å forstå schizofreni	26
Å undersøke opplevelser er mulig.	26
Forståelse er ikke det samme som forklaring.	27
Schizofreni versus psykose	28
Psykosefenomen versus varselfenomen	28
Kapittel 1	
Primærkilden til kunnskap om psyken	31
Noen må høre på meg. Ordentlig!	32
Psyken kan ikke bli et objekt	32
Opplevelsene kommer før atferden.	34
Vår abstrakte psyke utfordrer vitenskapen	34
Opplevelsen er i sentrum av all terapi.	36
Kapittel 2	
Å forstå er et universelt menneskelig behov.	39
Å forstå er en grunnleggende drift i mennesket	40
Mening, mestring og relasjon	41
Bevissthetens natur er å søke mening	41

Relasjonssvikten er det første som kommer til syne	42
Hva er psykoseforståelse?	43
Subjektivitetsmodellen	45
Hva er subjektivitet?	45
Hva er en modell?	45
Subjektivitetsmodellens fasetter	46
Selvopplevelse. En spontan ikke-tematisk grunnopplevelse av seg selv.	47
Selvforståelse. En bevisst og reflektert meningstilskrivelse. .	48
Selvforstyrrelse. En søken etter ny <i>alternativ</i> selvforståelse .	49
Fra selvforstyrrelse til psykose.	50
Kapittel 3	
Varselfasens innhold – en hjelp til psykoseforståelse	53
Varselfasens kjerneopplevelse: å miste seg selv.	54
Subjektivitet – en eksistensiell grunnstein.	54
Nye fenomener – nye retninger	55
Bakgrunnen for min dybdestudie av det initiale prodrom	57
Varselfasen – begrepet og tidsperioden	58
Startfasen er alltid viktig for sykdomsforståelse.	59
Kapittel 4	
Varselfasens definisjonsproblem.	61
Tidlige og sene varselfenomener.	62
Varselfasen i angloamerikansk vitenskapstradisjon	62
Varselfasen i kontinentaleuropeisk vitenskapstradisjon	64
Kvalitative dybdestudier av varselfasen	66
Kapittel 5	
Vitenskapssyn bestemmer synet på psykose.	69
Forskning er å lete og tenke en gang til.	70
Vitenskapskultur avgjør hva som er «sant»	70
De tidligste perspektivene på psykose.	71
Operasjonaliseringsbølgen	72
Et vannskille	72
Vitenskapskultur har påvirket psykoseforståelse	72
Konsekvenser i klinikk.	73
Det subjektive ved schizofreni er ikke trivielt	74

Kapittel 6

Selvet og selvforstyrrelser	77
Vi er avhengige av andre for å bli oss selv	78
Hva er et selv?	78
Det eksistensielle selvet og Kierkegaard	79
Selvet i selvspsykologien	80
Selvet i fenomenologien	81
Selvet i kunsten	82
Bevisste og ikke-bevisste nivåer i identitetsopplevelsen	84
Det narrative identitetsnivå: den bevisste daglige identitet	85
Det reflekssive identitetsnivå: Jeg er den samme over tid	85
Det førreflekssive identitetsnivå: Jeg er meg selv	86

Kapittel 7

Subjektiviteten	89
Schizofreni kaster lys over normalitet	90
Kropp og psyke er innvevd i hverandre	90
Subjektivitet – selvets grunnstoff	91
Hvor kommer subjektiviteten fra?	92
Svekket subjektivitet medfører endret identitetsopplevelse	92
Subjektivitetens viktigste funksjoner i bevisstheten	93
Å føle seg som seg selv	94
Å føle seg hel og sammenhengende, å ha en kjerne	94
Å føle seg til stede	95
Å eie sine opplevelser	96
Å føle seg levende og vital	96
Å forstå tilværelsens selvfølgheter	97

Kapittel 8

EASE – en fenomenologisk basert sjekklister for selvforstyrrelser	101
Diagnostikk eller tilstandsoppsummering?	102
Selvforstyrrelser har et bredt nedslagsfelt	103
Et kombinert kvalitativt/kvantitativt instrument	104
Offisiell introduksjon og retningslinjer for gjennomføring av EASE-intervjuet	105
Formål og målgrupper	105
Utviklingen av EASE	106
Iboende vanskeligheter ved intervjuet	107

Bruk av metafor – et språklig medium	108
Forutsetninger for gjennomføring av intervjuet	108
Gjennomføring av intervjuet	109
Rekkefølge av domener og «items» (enkeltfenomener)	110
Opplæring	112
Psykometriske egenskaper	112
EASE-skalaens reliabilitet (studier foretatt etter 2005)	113

Kapittel 9

De fem domener i EASE-manualen.	115
Domene 1. Tenkning og bevissthetsstrøm	117
Domene 2. Selv-bevissthet og tilstedeværelse	118
Domene 3. Kropp og bevegelser.	119
Domene 4. Grenser overfor andre, og overfor verden	121
Domene 5. Eksistensiell reorientering	122
En pragmatisk arbeidsform med EASE.	124
Kortversjonen SQuEASE-6	125

Kapittel 10

Synet på psykosebehandling endres.	127
Behandlingens mange kontekster	128
Det essensielle i behandlingen	128
Dreininger i synet på behandling	128
Hovedpersonens medvirkning blir et krav	129
Samtaler om lidelsens kjerne ble frarådet	130
Tidlig og ambulant behandling endrer forutsetningene	130
God utredning bygger allianse	131
Arbeid med selvforstyrrelser bygger kunnskap og allianse	132
Riktig og redusert bruk av medikamenter.	133
Psykologiske behandlingsformer må styrkes	134
Unge med risikotegn på psykose.	134

Kapittel 11

Selvforstyrrelser i en helhet av behandling.	137
Selvforstyrrelser som varselfenomen: et supplement i helheten.	138
Felles forståelse, sett utenfra og levd innenfra	139
Samtalebehandling og selvforstyrrelser	140

Kapittel 12

Samtalen og fenomenologien	143
De sentrale terapeutiske verktøy mot psykisk lidelse er ordene og språket	144
Hva kjennetegner den fenomenologisk inspirerte samtaleformen?	144
Samtalen som mikroskop	144
Jakten på detaljer i opplevelsene	145
Trygg atmosfære	146
Overlappende fenomener	146
Bruk av sitater	147
«Hvordan-spørsmål» fungerer åpnende	148
Som å hugge ut en skulptur	148
En åpnende og konverserende samtale	149
Fenomenologi som metode i klinisk virksomhet	149

Kapittel 13

Terapeutiske virkninger og hindringer	153
Klinisk tilgjengelighet av selvforstyrrelser	154
Selvforstyrrelser er tilgjengelige i samtale	154
Hva er genotyper og fenotyper?	154
Selvforstyrrelser er fenotyper	155
Flytende og stabilt på samme tid	155
Begynnende psykosefenomener er ustabile og omskiftelige	156
Terapeutiske hovedvirkninger	156
Forstå og forandre, lindre og forhindre	156
Aktivering av selvet gir økt handlekraft	157
Hva er det å være sentrum i eget liv?	158
En mulig nevrobiologisk mekanisme	158
Forståelse åpner for empati – på flere arenaer	158
Lindre en særegen ensomhet	159
Redusere skamfølelsen	160
To terapeutiske virkningsfelt	160
De allmenne terapeutiske virkningsfelt	161
Virkninger på intrasubjektive forhold	161
Virkninger på intersubjektive forhold	161
Tre terapeutiske forutsetninger	162
Opplevelsene må gjenkjennes som ens egne opplevelser	163

Opplevelsene må gi personlig mening og indre sammenheng	164
Opplevelsene må kunne deles i en levende intersubjektiv kanal	164
De spesifikke terapeutiske virkningsfelt	166
Identitetsstøtte: speile og bekrefte selvsansingen	166
Dialogstøtte: underbygge en vital og «ekte» samtale	167
Empatistøtte: muliggjøre innlevelse fra andre	167

Kapittel 14

Arbeidsformer og arenaer i behandlingen	169
Selvforstyrrelser i individuell samtaleterapi	171
Hvordan henlede oppmerksomheten mot selvforstyrrelser i terapi?	173
Selvforstyrrelser i psykoedukativt familiesamarbeid: kunnskap for forståelse i fellesskap	174
Hvorfor selvforstyrrelser i psykoedukativt familiesamarbeid?	176
Selvforstyrrelser i nettverksarbeid	177
Fremgangsmåter	178
Selvforstyrrelser i miljøterapi og psykososial støttebehandling	179
Miljøterapi i et livsmiljø	180
Selvforstyrrelser og medikamentell behandling	180
Samtaler og medikamenter: Hva virker forebyggende mot psykose?	184
En advarsel	184
Gjennomgripende prinsipper for alle behandlingsformer	185
Mer involvering av hovedpersonen	185
Flerfaglighet	185
Mindre tvang	186

Kapittel 15

Skisse til en sjutrinns behandlingsmodul	189
Bygger på kliniske erfaringer	190
Et utvidet behandlingsbilde som inkluderer identitetsopplevelse	194
Hvem er i målgruppen?	194
Mange hindringer for pasientenes fortelling om seg selv	195

Skriftliggjøring i behandlingen	196
Trinn 1. Hvilke opplevelser? – en systematisk oversikt	196
Trinn 2. «Læring om psyken». Et læringstrinn om selvet og subjektiviteten	197
Trinn 3. Attribusjon. Hvilken mening er tillagt opplevelsene?	199
Trinn 4. «Læring om psyken». Alternative forståelser av opplevelsene, i lys av subjektivitet.	200
Trinn 5. Hvordan kan det ha seg at det ble slik? Rasjonalet bak den tolkningen som er utviklet	201
Trinn 6. Fra forestilling til atferd og fungering	202
Trinn 7. Ny tolkning av fenomener kan skape ny mening og endret selvforståelse	204
Modellens begrensninger	205

Kapittel 16

Hva med andre forståelsesmodeller og psykoterapeutiske

perspektiver på psykose?	207
Subjektivitetsmodellen – et supplement	208
En summarisk og reduksjonistisk gjennomgang	209
Stress-sårbarhetsmodellen.	209
Det ordinære kognitive perspektivet	210
Det nevrokognitive perspektivet.	211
Sosial kognisjonsteori	211
De psykodynamiske og psykoanalytiske perspektiver	212
Egopsykologi og objektrelasjonsteori	213
Selvpsykologien	213
Eksistensialistisk orienterte perspektiver	215
Traumeperspektivet	215
Dopaminhypotesen og de nevrobiologiske perspektivene	216
Rusperspektivet	217

Kapittel 17

Implementering av subjektivitetsmodellen . . . . .

Nye modeller møter alltid motstand.	220
Subjektivitetsmodellen er utprøvd i klinikk	221
Status for subjektivitetsmodellen i dag	222
Elementer i implementeringen	223
Ledelsesforankring	223

Klinikerforankring	224
Kunnskapskrav	224
Sertifisering og opplæring i bruk av EASE-instrumentet . .	225
Felles databaser	225
Kapittel 18	
Empiriske studier av selvforstyrrelser.	227
Det startet med kvalitative studier	228
Studier av selvforstyrrelser før EASE-manualen forelå.	228
Selvforstyrrelser i populasjonsbaserte studier	230
Selvforstyrrelseres stabilitet over tid	231
Selvforstyrrelser og prediksjon av psykose.	231
Selvforstyrrelser hos barn og unge	232
Selvforstyrrelser ved andre tilstander	232
Etterord	234
Referanser	235
Appendiks	242
SQuEASE-6	242
Stikkord	244